

Ferenc Andó

Sytuacja adwokatury w Węgierskiej Republice Ludowej

Palestra 6/10(58), 14-26

1962

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

FERENC ANDÓ

Sytuacja adwokatury w Węgierskiej Republice Ludowej*

I

Organizacja adwokatury oraz ramy, w jakich mogło się rozwijać wykonywanie zawodu adwokackiego na Węgrzech, zostały określone w ustawie IV z 1939 roku, obejmującej regulamin wykonywania zawodu adwokata.

Ustawa powyższa, pomimo zmiany ustroju, pozostawała w mocy w ciągu kilku lat po wyzwoleniu. Przewidywała ona zgrupowanie adwokatów węgierskich w pięciu izbach opartych na zasadzie terytorialnej, przy czym każdy adwokat wykonywał zawód indywidualnie. Fakt jednak, że podział terytorialny izb adwokackich nie był zbieżny z odpowiednim podziałem organów sądowych i administracyjnych, utrudniał wszelką między tymi organami a izbami współpracę.

Począwszy od roku 1949 szybko wzrasta liczba adwokatów, którzy zdając sobie sprawę z niekorzystnych stron odizolowanej sytuacji adwokata wykonującego zawód indywidualnie, powzięli inicjatywę zrzeszania się w zespoły. W ten sposób z własnej inicjatywy adwokatów, bez żadnej reglamentacji prawnej, zrodziło się dążenie (nie mające żadnego charakteru urzędowego) do utworzenia zespołów. Rozmach tego ruchu oraz pozytywne jego rezultaty doprowadziły wreszcie do tego, że nastąpiło uchwalenie ustawy przewidującej — jako regułę generalną — kolektywne wykonywanie zawodu adwokata. W ten sposób stworzona została podstawa prawna dla zespołów i ich działalności.

Taki był bieg wydarzeń poprzedzających nowe ustawowe uregulowanie wykonywania zawodu adwokata, które zastąpiło dawne przepisy, nie odpowiadające już wymaganiom nowej sytuacji. Unormowanie to zawarte jest w dekrete-ustawie nr 12 z roku 1958 o wykonywaniu zawodu adwokata i o organizacjach adwokatów. Jest to akt legislacyjny, który otwiera nowy etap wykonywania zawodu adwokata na Węgrzech.

Jeżeli chodzi o samą organizację zawodu, to nowa ustawa wprowadziła do istniejącego obecnie stanu dwie fundamentalne zmiany, a mianowicie:

* Artykuł pod powyższym tytułem został wydrukowany w wydawanym w języku francuskim czasopiśmie węgierskim p.n. „Revue de droit hongrois”, nr 1 z roku 1962. Ze względu na zrozumiałe zainteresowanie czytelników „Palestry” organizacją adwokatury w innych państwach socjalistycznych, artykuł ten podajemy w dosłownym tłumaczeniu (Red.).

1) ustawa wprowadziła jako obowiązującą i generalną zasadę wykonywanie zawodu w zespołach, będących kolektywną formą pracy, ustaloną dzięki inicjatywie wyłącznie samych adwokatów;

2) organizacja izb, podobnie jak i organów autonomicznych zawodu, została dostosowana do terytorialnej organizacji sądów i organów administracyjnych, uwzględniającej podział kraju na komitaty.

Wprowadzenie w życie nowej ustawy o zawodzie adwokata, a w szczególności zorganizowanie w kraju sieci zespołów adwokackich i utworzenie izb adwokackich w każdym komitacie, przyczyniło się w poważnym stopniu do rozwoju zawodu adwokackiego na Węgrzech. Dzięki tej ewolucji wykonywanie zawodu poczyniło w ciągu ostatnich trzech lat wielkie postępy, i to zarówno z punktu widzenia treści i sensu tego zawodu, jak i z punktu widzenia jego lepszej organizacji.

Doświadczenia ostatnich trzech lat wykazały, że zasadnicze zmiany wprowadzone przez nowy dekret o zawodzie adwokata były niezbędne i uzasadnione. Zmiany te spowodowały, że nastąpił radykalny zwrot w wykonywaniu zawodu adwokata i w działalności organizacji zawodowych. Jednocześnie można stwierdzić również, że społeczeństwo zaczyna otaaczać zawód adwokacki jak największym szacunkiem.

II

Zespoły adwokackie

1. Pierwszym zadaniem po wejściu w życie dekretu-ustawy o zawodzie adwokata było zapewnienie wszystkim zespołom w kraju zasadniczych warunków — zarówno charakteru obiektywnego, jak subiektywnego — niezbędnych do dobrego funkcjonowania tych zespołów. Z tym pierwszym zadaniem łączył się ściśle obowiązek ustalenia jednolitego regulaminu, który by normował organizację i działalność zespołów adwokackich. Po wykonaniu w tym względzie starannej pracy przygotowawczej, wzbogaconej doświadczeniem nabytym w ciągu ostatnich paru lat, regulamin ten ujrzał wreszcie światło dzienne w 1960 roku.

Odpowiednio do istniejącego stanu faktycznego regulamin organizacji i działalności zespołów adwokackich wychodzi z założenia, że zespół adwokacki jest organizacją socjalistyczną. Rozwój wewnętrzny zespołów potwierdza coraz bardziej to stanowisko.

Stąd też forma zespołu nie stanowi celu sama w sobie; jest ona raczej przeznaczona do tego, aby wykonywanie zawodu nasycić treścią socjalistyczną. Jeżeli zmiana — w warunkach socjalizmu — treści zawodu adwokata doprowadziła do powstania instytucji o nowej formie organizacyjnej, to stało się tak nie dlatego, że nowa treść wymagała bezwarunkowo nowej formy, lecz dlatego, że ta nowa forma organizacyjna mogła rzeczywiście dać większe gwarancje lepszego rozwoju treści socjalistycznej. Indywidualne wykonywanie zawodu adwokata musiało być zastąpione wykonywaniem zawodu w ramach zespołu, ponieważ taka właśnie forma nadaje się lepiej, i to w znaczniejszym stopniu, do podniesienia poziomu wykonywania zawodu i do rozwoju cech socjalistycznych, którymi zawód ten powinien się odznaczać. Należy tu zaznaczyć, że na Węgrzech wykonywanie indywidualne zawodu działało

w kierunku wręcz odwrotnym, jakkolwiek zmuszeni jesteśmy przyznać jednocześnie, że w epoce indywidualnego wykonywania zawodu bardzo wielu adwokatów postępowych i z gruntu uczciwych poświęcało swą pracę obronie interesów społecznych (tak samo jak — odwrotnie — mogą w zespołach znajdować się adwokaci nieuczciwi i źle wykonujący swój zawód).

W systemie zespołów organizacja zawodu bierze za podstawę nie jednostkę, lecz kolektyw mający zarówno na wewnątrz, jak i w stosunku do osób trzecich większą wagę społeczną od tej, jaką rozporządzałyby jednostka. Pozwala to adwokaturze włączać się organicznie w system innych organizacji społecznych i zapewniać sobie możność korzystania z wychowania moralnego jednolitego i skutecznego.

Instytucja zespołów stwarza jednocześnie największe możliwości zapewnienia — przy wykonywaniu zawodu — należytego kierunku o charakterze zunifikowanym. Istotnie, kolektywna praca w zespole umożliwia w pewnym stopniu kierowanie działalnością jego członków, co było nie do pomyślenia przy indywidualnym wykonywaniu zawodu.

2. Artykuł 1 nowej ustawy o adwokaturze zawiera sformułowanie zasadniczej dla adwokatury reguły, stanowiąc:

„Zadanie adwokatów polega na udzielaniu klientom — przy współdziałaniu z sądami i władzami — pomocy prawnej, jak również na umacnianiu, dzięki sumiennej pracy, praworządności socjalistycznej. Adwokat nie może i nie powinien przyczynić się do łamania lub obchodzenia prawa ani też do jego nadużywania w jakikolwiek sposób”.

Z tekstu tego przepisu jasno wynika, że zasadniczy cel wykonywania zawodu adwokackiego nie uległ żadnym zmianom w społeczeństwie socjalistycznym. Jednocześnie jednak wynika z tego przepisu, że charakter i treść społeczna wykonywania zawodu nie są te same co niegdyś.

Dzięki zespołom — nowej formie wykonywania zawodu — współczesny adwokat jest ściśle związany ze społeczeństwem. Jego czynna rola w życiu publicznym kraju pozwala mu na łączenie jego wysiłków z wysiłkami innych pracowników w celu skonsolidowania i obrony władzy ludowej oraz kontynuowania budowy socjalizmu. Adwokaci biorą udział w działalności różnych organizacji społecznych, w szczególności w radach terenowych, o czym świadczy fakt, że w pracy organów władzy państwowej bierze udział pewna liczba adwokatów.

Niesienie pomocy prawnej, udzielanej dobrowolnie i często bez wynagrodzenia, nowym rolniczym spółdzielniom produkcyjnym zasługuje tu na szczególne podkreślenie.

Bardziej szeroki horyzont, jaki charakteryzuje współczesnego adwokata węgierskiego, oraz uzasadnioną świadomość posiadania określonej pozycji społecznej zawdzięcza on udziałowi w życiu społecznym.

Instytucja zespołów pozwala także adwokatowi brać udział w wymiarze sprawiedliwości w interesie praworządności socjalistycznej. W przeszłości wielu adwokatów starało się jedynie o to, aby zatriumfował interes ich klienta, z pominięciem jakichkolwiek innych interesów, choćby nawet sprawiedliwość została przy tym zdeptana. Obecnie, w przeci-

wieństwie do tego, widzimy, że współczesny adwokat węgierski współdziała z organami wymiaru sprawiedliwości w poszukiwaniu prawdy i w zapewnieniu pełnej wartości zasadzie praworządności. Jego celem nie jest więc łamanie lub obchodzenie prawa ani też nadużywanie go w interesie klienta. Nie może on przytaczać fałszywych argumentów ani też posługiwać się rozumowaniem, sprzecznym z ustawą, w celu wprowadzenia sądu w błąd lub w celu przewlekania sprawy, gdyż takie postępowanie byłoby sprzeczne z interesem samej sprawiedliwości, a jednocześnie z rzeczywistym interesem klienta tegoż adwokata.

3. Dzięki instytucji zespołów adwokackich szeroka publiczność (klienci) korzysta dziś z pomocy prawnej adwokatów, która ze względu na jej jakość jest obecnie o wiele wyższa od tej, z jakiej korzystano w przeszłości.

Dawny adwokat, pracując w swej kancelarii, zdany był na własne siły przy poszukiwaniu prawidłowych rozwiązań różnych zagadnień prawnych, przedstawiających niekiedy znaczne trudności; adwokat współczesny, członek zespołu, korzysta z wiadomości prawniczych całej grupy swych kolegów i w ten sposób może on zapewnić swym klientom pomoc szybszą, dokładniejszą i bardziej skuteczną. W zespołach pozostających pod kierownictwem jednego z członków możliwa jest konsultacja z kolegami, co pogłębia i udoskonala — z punktu widzenia zawodowego — pomoc prawną. Z drugiej strony zespół umożliwia swym członkom rozwinięcie przez nich wszystkich swych zdolności w danej dziedzinie oraz uczynienie z nich specjalistów w pewnych działach prawa, wymagających pogłębionej znajomości przedmiotu.

Poza zbiorowym charakterem pracy i racjonalną specjalizacją członków zespół adwokacki zapewnia poza tym wyższy poziom wykonywania zawodu, mianowicie dzięki możliwości regularnego uzupełniania studiów uniwersyteckich przez swych członków. Ten sam cel ułatwia również biblioteka prawna zespołu, który rozporządza bardziej rozległymi środkami na zakup kosztownych książek w porównaniu z adwokatem pracującym indywidualnie. Pomocne są tu także regularne zebrania zwoływane dla wspólnego przedyskutowania zagadnień wyłaniających się przy wykonywaniu zawodu. Adwokat z czasów indywidualnego wykonywania zawodu nie miał tych możliwości albo też posiadał je w zakresie ograniczonym.

Poza korzyściami w postaci podniesienia poziomu pomocy prawnej zespół przedstawia inny jeszcze walor, mianowicie daje możliwość pełniejszego zaspokojenia potrzeb społecznych przez udzielanie pomocy prawnej bezpłatnie lub prawie bezpłatnie tym, którzy jej potrzebują. W przeszłości jedynie zamożny obywatel rozporządzał dostatecznymi środkami, aby zapewnić sobie pomoc prawną na wysokim poziomie. W naszych czasach zespół oferuje każdemu taką pomoc w zamian za zapłatę odpowiadającą sytuacji społecznej klienta, a często udziela takiej pomocy nawet bezpłatnie, jeśli zachodzi potrzeba jej udzielenia.

4. Instytucja zespołów adwokackich wykazała rację ich istnienia nie tylko z punktu widzenia interesów społeczeństwa, wymiaru sprawiedliwości i klientów, lecz także z punktu widzenia interesu samych adwokatów-członków zespołu. Sytuacja tych ostatnich jest o wiele lepiej niż

dawniej zabezpieczona w zespole funkcjonującym normalnie. Niepewność, jaka cechowała sytuację materialną większości adwokatów wykonujących zawód indywidualnie, wpływała niekorzystnie na działalność zawodową adwokatów zarówno jeśli chodzi o samą istotę i cele advokatury, jak i o stosowane przez adwokatów metody. Bardziej zorganizowany charakter pracy w zespole zapewnia każdemu z członków pracę i zabezpieczenie materialne, stwarzając możliwość wykonywania zawodu na poziomie wysokim bez uciekania się do niegodnych metod odziedziczonych z przeszłości.

Zabezpieczenie materialne adwokatów-członków zespołu łatwiejsze jest do osiągnięcia wtedy, gdy działalność kierownika zespołu i współpraca jego członków łączą się w należyтым skoordynowaniu ich pracy; z drugiej strony należyte stosowanie przepisów prawnych dotyczących utworzenia funduszu repartycyjnego i funduszu rezerwowego działa w tym samym sensie.

Stosownie do postanowień regulaminu organizacji i działalności zespołów 10% czystego dochodu ulega odliczeniu na fundusz repartycyjny, a gdy średni dochód członków przekracza 3 000 forintów, na ten sam cel odlicza się 20% od nadwyżki.

Członkowie zespołu zbierają się co miesiąc w celu dokonania podziału tego funduszu, kierując się następującymi zasadami. Repartycja ma głównie na celu przyczynić się do tego, aby dochód członków zespołu był proporcjonalny (ale nie równy). Aby to osiągnąć, należy brać pod uwagę warunki życia i sytuację rodzinną członków, liczbę członków rodziny będących na utrzymaniu członka zespołu, zdarzenia nadzwyczajne zaszły w rodzinie, jak np. choroba, urodziny, śmierć itd. Tym, którzy prowadzili sprawy bezpłatnie albo poświęcali swój czas na załatwienie spraw administracyjnych zespołu, jak również tym, którzy osiągnęli finansowe rezultaty szczególnie dobre, wydziela się z funduszu repartycyjnego odpowiedni udział. Z funduszu tego może być również wypłacona gratyfikacja aplikantowi odbywającemu aplikację w danym zespole albo wypłacony zasiłek członkowi dotkniętemu długotrwałą niezdolnością do pracy lub przechodzącemu na emeryturę (również rodzinie takiego członka).

Przy podziale tego funduszu obowiązuje zasada generalna, że nie należy opierać się wyłącznie na wynagrodzeniach wpłacanych do zespołu przez klientów za sprawy prowadzone przez poszczególnych członków.

Fundusz rezerwowy jest przeznaczony na stworzenie materialnych gwarancji zapewniających rozwój zespołu i ciągłości jego funkcjonowania. Wpłaty na fundusz dokonywane są z dochodu netto, przy czym za podstawę bierze się średni dochód członków. W miesiącu, w którym ta średnia wynosi poniżej tysiąca forintów, żadnych wpłat na fundusz rezerwowy się nie dokonuje. Przy średniej poniżej 3 000 forintów, na fundusz rezerwowy odbiera się 5% dochodu netto; jeżeli średnia przekracza tę sumę, wpłaca się 10% od nadwyżki.

Sposób zużytkowania tego funduszu ustala zebranie członków zespołu, kierując się wytycznymi wydawanymi przez prezydium właściwej izby. Z reguły inwestycje i inne wydatki zapewniające należyte funkcjonowanie zespołu są pokrywane z tego właśnie funduszu. W związku z tym w

wielu wypadkach z funduszu tego były pokrywane wydatki na zapewnienie zespołowi lokalu lub na remont lokalu, na zakup umeblowania, na niezbędne instalacje, założenie biblioteki itd.

Zespoły podległe niektórym izbom adwokackim powzięły niedawno uchwałę, żeby połączyć swoje fundusze repartycyjne (ewentualnie również rezerwowe) i wprowadzić wspólny zarząd tymi funduszami po to, by w ten sposób zwiększyć zasób środków materialnych oddanych do dyspozycji gospodarki kolektywnej. Posunięcie to pozwoliło zespołom w pewnych miastach nabyć lub wybudować budynek na swe potrzeby zawodowe, przeznaczyć dla swych członków dom wypoczynkowy, zorganizować wyjazdy za granicę itd., czyli zrealizować takie nakłady, które nie mogłyby być dokonane przez zespoły bez połączenia zbyt szczupłych funduszy.

W wielu komitatach dobrowolne połączenie środków finansowych pozwoliło na powzięcie kroków mających na celu zabezpieczenie materialne adwokatów. W ten sposób można było zapewnić minimum dochodu adwokatom mającym ograniczoną klientelę, mianowicie w wysokości zbliżonej do zarobku pracownika nie będącego adwokatem. W komitatach tych, jeżeli dochód adwokata z powodów od niego niezależnych pozostaje poniżej ustalonego z góry minimum, wypłaca mu się uzupełnienie dochodu z funduszy połączonych.

Podobnie — połączenie funduszy repartycyjnych i ewentualnie rezerwowych stworzyło możliwość zapewnienia członkom zespołów płatnych urlopów, do których ma prawo każdy pracownik, oraz wypłacania, w wypadkach uzasadnionych, dodatku do renty, której wysokość, jeśli chodzi o adwokatów, pozostaje jeszcze na poziomie raczej niskim.

Sąd Najwyższy wydał na początku 1961 r. orzeczenie zasadnicze, które stwierdza, że mienie zespołu adwokackiego powinno być uważane z punktu widzenia ochrony prawnej za własność społeczną. To stanowisko Sądu Najwyższego przyczyniło się w dużym stopniu do konsolidacji materialnej zespołów. Przyznana w ten sposób zespołom bardziej skuteczna ochrona prawna uwydatniła socjalistyczny charakter zespołów, co nie mogło nie wpłynąć na skonsolidowanie bazy materialnej, na której zespoły się opierają.

5. Tradycyjne zasady zawodu adwokackiego nabrały w zespołach adwokackich typu socjalistycznego pełnej wartości. Ustawodawstwo węgierskie podkreśla np. zasadę swobodnego wyboru obrońcy przez klienta, zasadę, której stosowanie w praktyce zabezpiecza przepis § 13 regulaminu organizacji i działalności zespołów. Wymieniony przepis brzmi, jak następuje:

„Kierownik zespołu, rozdzielając sprawy pomiędzy członków zespołu, obowiązany jest mieć na względzie wyrażone przez klienta życzenie co do wyznaczenia osoby adwokata. Na wewnątrz zespołu repartycja spraw przez kierownika powinna być dokonywana z uwzględnieniem prawa klienta do swobodnego wyboru swego adwokata”.

Z drugiej strony obowiązuje zasada przyznanej adwokatowi swobody co do podjęcia lub niepodjęcia się sprawy, skoro obrońca wybra-

ny przez klienta nie może być zobowiązany do przyjęcia sprawy z powodu innych swych zajęć lub z powodu innych motywów stojących na przeszkodzie wywiązaniu się ze zlecenia. W podobnym wypadku kierownik zespołu powinien zaproponować klientowi udzielenie zlecenia innemu członkowi zespołu i w razie wyrażenia zgody przez klienta członek ten zostanie wyznaczony jako obrońca.

Według § 13 regulaminu kierownik zespołu, w celu zapewnienia proporcjonalnego podziału dochodów, powinien w miarę możliwości czuwać nad tym, aby prace poszczególnych członków zespołu były równe — z zastrzeżeniem oczywiście swobodnego wyboru obrońcy przez klienta. W ten sposób kierownik zespołu nie jest uprawniony do korzystania z dyspozycji omawianego przepisu wbrew życzeniu wyrażonemu przez klienta. Jeżeli zatem klient nalega np. na wyznaczenie mu adwokata przeciążonego pracą, to kierownik zespołu może się powołać na powyższy motyw, żeby zaproponować klientowi wyznaczenie innego członka zespołu, nie może go jednak wyznaczyć obrońcą, jeżeli klient sprzeciwia się temu.

Adwokat będący członkiem zespołu obowiązany jest zachować tajemnicę zawodową, tak samo jak był nią związany adwokat prowadzący kancelarię indywidualną. Tylko klient może go od zachowania tej tajemnicy zwolnić.

Adwokat, rozwijając swą działalność w ramach zespołu, korzysta przy reprezentowaniu strony ze wszystkich uprawnień przewidzianych w procedurze karnej, procedurze cywilnej i w kodeksie postępowania administracyjnego. Należy tu podkreślić, że zgodnie z art. 48 zd. 1 obowiązującej procedury karnej „obrońca może interweniować w interesie oskarżonego we wszystkich stadiach procesu”. Przepis ten pozwala adwokatowi interweniować również wtedy, kiedy toczy się dochodzenie milicyjne. Zespoły przywiązują dużą wagę do realizacji tego prawa.

Sprawy, w których zastępstwo oskarżonego przez obrońcę jest obowiązkowe, są wyszczególnione w art. 49 k.k. W porównaniu z niedawną przeszłością nowe ustawodawstwo węgierskie niczym nie ogranicza adwokata w zakresie możliwości interweniowania w procesie. Wprost przeciwnie, zobowiązuje ono sąd do mianowania obrońcy z urzędu we wszystkich wypadkach obrony obligatoryjnej, jeżeli oskarżony nie dokonał wyboru obrońcy. Oskarżony powinien np. mieć obrońcę, jeżeli prokurator popiera przed sądem oskarżenie. W praktyce obrońca jest mianowany przez sąd z urzędu we wszystkich wypadkach, w których sąd uzna to za konieczne w interesie oskarżonego, choćby nawet reprezentacja jego przez obrońcę nie była przewidziana jako obligatoryjna.

Artykuł 102 k.k. zapewnia oskarżonemu prawo porozumiewania się ze swym obrońcą bez jakiegokolwiek kontroli. Ta zasada generalna, która nie podlega derogacji (chyba że chodzi o jakiś wyjątkowy tytuł), jest ściśle przestrzegana przez organy kryminalne.

Życie dostarcza niezbitych dowodów, że w ustroju adwokatury, który opiera się na zespołach, prawa fundamentalne przyznane adwokatowi przez ustawy są realizowane w sposób pełniejszy niż kiedykolwiek w przeszłości. Organizacje zawodowe i władze państwowe przywiązują wielką wagę do realizacji tych praw. Rozsiewane na Zachodzie wiadomości przedstawiające w sposób zniekształcony sytuację obecną w spra-

wie wykonywania zawodu adwokackiego na Węgrzech są pozbawione wszelkiego uzasadnienia.

6. W sprawie wykonywania tego zawodu główne zadanie polega obecnie na skonsolidowaniu zespołów adwokackich. Oznacza to, że należy uwypuklić i uogólnić cechy socjalistyczne charakteryzujące zespoły oraz bezsporną przewagę tychże zespołów nad indywidualnym sposobem wykonywania praktyki, by w ten sposób podnieść poziom samego zawodu adwokackiego.

Jest poza sporem, że rozwijanie elementów socjalistycznych zawodu oraz stworzenie zupełnej harmonii pomiędzy socjalistycznym charakterem naszego Państwa i naszego społeczeństwa istnieje w interesie społecznym. Leży to także w interesie adwokatów węgierskich.

Podobnie jak ruch na rzecz powstawania rolniczych spółdzielni produkcyjnych nie jest celem samym w sobie, lecz ma na widoku podniesienie poziomu życia chłopów i całej ludności kraju, tak samo wszelka akcja mająca na celu rozwijanie zawodu adwokackiego w sensie pracy zespołowej nie powinna być celem samym w sobie, ponieważ tego rodzaju rozwój ma walor tylko o tyle, o ile przyczynia się do stworzenia dla każdego uczciwego adwokata lepszych warunków pracy, większego zabezpieczenia materialnego i większego poszanowania ze strony państwa i społeczeństwa. Korzystając z nabytego doświadczenia, powinniśmy wprowadzić adwokatów na drogę, która pozwoli im realizować te cele bez najmniejszego naruszenia fundamentalnych praw zagwarantowanych adwokatom, gdyż leży to w interesie praworządności socjalistycznej.

Należyte wykonywanie przez kierowników zespołów praw przyznaných im przez regulaminy stanowi jedną z najważniejszych gwarancji konsolidacji zespołów. Istotnie, regulamin zapewnia kierownikom szeroką kompetencję w dziedzinie umocnienia dyscypliny w łonie zespołu i proporcjonalnego podziału obowiązków i dochodów oraz — ogólnie biorąc — w zakresie kierowania zespołem tudzież szkolenia i wychowania adwokatów. Kierownik jest odpowiedzialny za czynności zespołu i odpowiedzialność ta powinna wywierać swój wpływ na jego postępowanie.

Rada Narodowa Adwokatów** i Ministerstwo Sprawiedliwości zorganizowały w maju 1961 roku kurs dla kierowników zespołów, który miał przyczynić się do ulepszenia metod kierowania zespołami. Od chwili wprowadzenia nowej organizacji zawodu, tj. zespołów, była to pierwsza, na większą skalę podjęta próba sformułowania i wyjaśnienia zasad, jakie powinny rządzić socjalistycznym wykonywaniem zawodu (socjalistycznym z punktu widzenia jego charakteru i jego treści) i zagadnieniami wyłaniającymi się w życiu wewnętrznym zespołów. Wygłoszone na tym kursie referaty oraz dyskusja, jaka potem nastąpiła, dały odpowiedź na to, jakie są najważniejsze cechy zespołu spełniającego swe zadanie, jakie są obowiązki członków zespołów i ich kierowników — w teorii i w praktyce.

** Odpowiednik naszej Naczelnej Rady Adwokackiej (przyp. Red.).

Zasady i metody pracy zespołowej, jakie były rezultatem dyskusji na tym kursie, weszły w fazę praktycznej ich realizacji, której następstwem jest przyspieszenie rytmu ewolucji. W ciągu ostatnich miesięcy mogliśmy stwierdzić, że kierownictwo znacznej liczby zespołów utraciło stopniowo swój charakter czysto formalny. Fakt ten stanowi widoczny sukces. Niektórzy kierownicy, którzy okazali się niezdadni do wypełnienia swych obowiązków, zostali odwołani przez członków zespołu.

W większości zespołów, w których kierownicy nie byli wynagradzani za pełnienie swych funkcji, położono kres temu stanowi rzeczy, stanowiącemu jedną z przyczyn wykonywania kierownictwa tylko w sposób formalny. Zajęto tutaj stanowisko, że kierownik spełniający swoje funkcje z dobrej woli, nie może poświęcać dostatecznej ilości czasu tej działalności. Istotnie, pełnienie funkcji kierownika wymaga poświęcenia na to wiele czasu, zwłaszcza w zespołach liczniejszych, czasu, z którego nie może zrezygnować w swej działalności zawodowej bez uszczerbku dla siebie. Z drugiej znowu strony nie jest rzeczą pożądaną, aby kierownik zespołu był ograniczony wyłącznie do pracy administracyjnej i nie dysponował czasem niezbędnym do wykonywania zawodu. Słuszne jest zatem stanowisko, aby ustalić tutaj takie wynagrodzenie, które by pozwoliło kierownikowi poświęcić część swego czasu na wykonywanie zawodu, a jednocześnie wpłynęłoby na polepszenie kierowania samym zespołem.

III

Izby adwokackie

1. Fakt, że adwokaci są zrzeszeni w izbach, których kierownictwo jest wybierane przez nich samych na podstawie demokratycznej, stanowi najbardziej dobitną cechę samorządu zawodowego.

Izba adwokacka, będąc organem powołanym do obrony interesów zawodowych, powinna mieć kierownictwo autonomiczne. Organy zarządzające izbą mają obecnie charakter organów administracji publicznej i wyposażone są w stosunku do adwokatów w kompetencje administracyjne szersze niż kiedykolwiek przedtem.

Uprawnienia organów wykonawczych izb adwokackich obejmują przede wszystkim funkcje, które były ich udziałem w przeszłości. Chodzi mianowicie o prawo decydowania o kwalifikacjach członków zawodu (wpis lub skreślenie z listy itd.) oraz o prawo wszczęcia przeciwko członkowi izby postępowania dyscyplinarnego. Obecnie jednak kompetencje izb w tych sprawach nie są częścią tylko formalnością, bo jeśli np. chodzi o wpis na listę adwokatów, to kompetencje te są teraz szersze niż w przeszłości, gdyż obecne ustawodawstwo nie przewiduje tak wielu warunków niezbędnych do wpisu, jak to miało miejsce w przepisach dawnych, ani też nie stawia żadnego warunku natury finansowej.

Kompetencją organów wykonawczych izb są obecnie objęte także nowe uprawnienia, które z punktu widzenia dalszego rozwoju zawodu adwokackiego mają duże znaczenie. Do takich uprawnień należy prawo i obowiązek kierowania zespołami na terenie izby oraz ich kontrolowa-

nie. Kierownictwo i kontrola wykonywane przez organ hierarchicznie wyższy stanowi w rzeczywistości jeden z istotnych warunków organizacyjnego unormowania zawodu. Organy wykonawcze rozmaitych izb wykazują ostatnio coraz więcej pewności w wykonywaniu tych uprawnień, co odgrywa pierwszorzędą rolę w przyspieszaniu rozwoju instytucji zespołów. Kontrola wykonywana nad działalnością adwokata jest czynnikiem, do którego należy przywiązywać szczególne znaczenie. Doświadczenia poczynione w toku tej kontroli stanowią źródło nowych ustaleń i wniosków przyjętych przez izby w różnych zagadnieniach teoretycznych i praktycznych, dotyczących wykonywania zawodu adwokata. Kontrola ta, wykonywana przez organy wykonawcze izby, jest zaledwie w zaczątku, ale mimo to już teraz można zdać sobie sprawę ze znaczenia tej kontroli dla podwyższenia poziomu wykonywania zawodu. Izby starają się również osiągnąć ten cel przez organizowanie kursów do kształcenia adwokatów.

Działalność prezydium — organu zarządzającego izbą — charakteryzuje pełny demokratyzm. Zgodnie z ustawą najważniejsze zagadnienia obchodzące izbę są rozstrzygane przez prezydium. Prezes, sekretarz i inni funkcjonariusze izby mają za zadanie wykonywanie tych decyzji.

Pełna realizacja tego demokratyzmu jest zagwarantowana przepisami prawa, które wkładają na prezydium obowiązek składania sprawozdań walnemu zgromadzeniu (sprawozdania te są z reguły składane corocznie). Walne zgromadzenie podejmuje uchwały w kwestiach najbardziej interesujących izbę (budżet, bilans zamknięcia itd.). W przeszłości walne zgromadzenie było częstokroć aktem czysto formalnym. Obecnie jest inaczej. Walne zgromadzenia w latach ostatnich omawiały zagadnienia najbardziej ważne dla każdej izby, dostarczając uczestnikom okazji, by z głębokim poczuciem odpowiedzialności i zgodnie z zasadami najpełniejszego demokratyzmu przedyskutować nurtujące ich problemy.

Z tego, co powiedziano wyżej, wynika, że osoby, którym powierzono zostało kierowanie sprawami izby, mianowicie w zakresie administracji i czynności związanych z wykonywaniem decyzji, mają do spełnienia zadania, na które trzeba poświęcić dużo czasu, pracy i energii. W związku z tym izby postanowiły wyznaczać swym funkcjonariuszom zajmującym najbardziej odpowiedzialne i ważne stanowiska odpowiednio uposażenie, które pozwoliłoby im zrezygnować z pracy związanej z codziennym wykonywaniem zawodu, ale bez odsuwania ich od wykonywania zawodu i przekształcania ich w zwykłych urzędników. Sytuacja ich jest więc podobna do sytuacji kierowników zespołów

2. Utworzenie izby adwokackiej w każdym komitacie, o czym była już mowa wyżej, spełniło całkowicie pokładane w nim nadzieje. Decentralizacja izb sprawiła, że stosunki między prezydium a członkami izby stały się bardziej bezpośrednie i skuteczne, a ponadto stworzyła ona realne warunki do kierowania zespołami i sprawowania nad nimi kontroli.

Prócz tego utworzenie izby adwokackiej w każdym komitacie ma — prócz wymienionych wyżej korzyści — jeszcze i tę korzyść, że ułatwia adwokatom, za pośrednictwem organu kierowniczego, ściślejsze zespolenie się ze społeczeństwem i utrzymywanie dobrych stosunków z wła-

dziami i organami administracyjnymi tego samego szczebla. Bynajmniej nie jest zjawiskiem odosobnionym fakt, że główni funkcjonariusze izby adwokackiej w komitacie zbierają się z osobami zajmującymi wysokie stanowiska w magistraturze, aby wspólnie radzić nad zagadnieniami współpracy i dobrych wzajemnych stosunków między sądami a adwokataturą w ramach poczynionych obserwacji i wzajemnej krytyki.

Nowa departamentalna organizacja izb adwokackich oraz widoczne sukcesy działalności rozwijanej przez ich prezydya przyczyniły się w dużym stopniu do tego, by uczynić z adwokatury element życia publicznego w komitacie, element ważny i szanowany.

IV

Rada Narodowa Adwokatów

Uprawnienia Rady Narodowej Adwokatów, najwyższego organu zawodu, organu powołanego do życia przez nową ustawę o wykonywaniu zawodu adwokata, mają podwójny charakter:

1) jako druga instancja Rada rozstrzyga odwołania od odmowy wpisu lub od skreślenia z listy adwokatów oraz w sprawach dyscyplinarnych;

2) jako organ doradczy Ministra Sprawiedliwości wyraża ona swój pogląd i przedstawia propozycje w kwestiach interesujących zawód adwokacki.

Fakt, że Rada jest organem zawodowym, który orzeka w ostatniej instancji w sprawach dyscyplinarnych, jest oznaką wzrostu poważania dla zawodu adwokata ze strony państwa. W wykonywaniu swych uprawnień Rada Narodowa Adwokatów dąży do ujednoczenia orzecznictwa izb adwokackich w sprawach dyscyplinarnych i w związku z tym podejmuje uchwały zasadnicze mogące przyczynić się do sformułowania moralności socjalistycznej zawodu. Aby to osiągnąć, usuwa ona z szeregów adwokatury osoby uchybiające poważnie swym obowiązkom lub używające nieuczciwych metod oraz stosuje względem adwokatów, popełniających mniej poważne uchybienia, sankcje mające na celu zastosowanie ich do właściwego zachowania się. Zmierzając do wychowania adwokata w tym duchu, Rada ogłasza regularnie zapadłe orzeczenia dyscyplinarne zawierające dyrektywy zasadnicze. Rada zamierza też opublikować w przyszłości zbiór orzeczeń, które jako całość stałyby się właściwym kryterium moralności socjalistycznej i zawodowej.

Decyzje administracyjne wydawane przez Radę w drugiej instancji w sprawach o wpis lub o skreślenie danej osoby z listy adwokatów mają duże znaczenie praktyczne, zwłaszcza gdy chodzi o dopuszczenie danej osoby do izby. Dwa zasadnicze punkty brane są w tym względzie przez Radę pod uwagę: kwalifikacje osobiste kandydata i liczba adwokatów wykonujących praktykę na terenie danej izby. Te dwa względy muszą być traktowane *unctim* dla zapewnienia należytej, ujednoczonej praktyki izb adwokackich w tych sprawach.

Drugim z ważnych uprawnień Rady jest to, że stanowi ona organ konsultatywny Ministra Sprawiedliwości. Działalność wynikająca z te-

go uprawnienia rozwija się stopniowo od chwili wejścia w życie nowej ustawy o wykonywaniu zawodu adwokata. Należy tu odnotować znaczne postępy. Z czasem bowiem znikła niepewność, jaka początkowo dawała się wyczuć w tej dziedzinie wskutek nowości uprawnień przyznanych najwyższemu organowi zawodu adwokackiego, jak również wskutek tego, że początkowo ani Rada, ani Minister Sprawiedliwości nie mogli znaleźć odpowiednich form współpracy.

W charakterze organu doradczego Rada położyła wielkie zasługi w przygotowaniu regulaminu organizacji i działalności zespołów adwokackich oraz w sprawie podniesienia poziomu przygotowania zawodowego adwokatów. W ostatnich czasach Ministerstwo Sprawiedliwości powołuje Radę do uczestniczenia w nadzorze i kontroli wykonywanej przez Ministerstwo nad izbami adwokackimi.

Jednym z ustawowych obowiązków prezesa Rady jest przedstawianie Ministrowi Sprawiedliwości, na posiedzeniu kolegium ministerialnego, sprawozdania rocznego z doświadczeń uzyskanych przez Radę w sprawach dotyczących sytuacji w adwokaturze i w wymiarze sprawiedliwości. Jednocześnie z okazji przedstawienia tego sprawozdania prezes Rady może poczynić swoje spostrzeżenia i uwagi dotyczące sposobu rozwiązania zagadnień dotyczących udoskonalenia wymiaru sprawiedliwości i wykonywania zawodu adwokata.

V

Perspektywy zawodu adwokackiego

Z tego, co wyżej powiedziano, wynika, że w Węgierskiej Republice Ludowej zawód adwokata cieszy się obecnie takim szacunkiem, jakiego nie miał on w przeszłości. Stopniowy rozwój życia w naszym kraju w kierunku demokracji socjalistycznej i niewzruszona stanowczość utrzymywania praworządności we wszystkich dziedzinach życia przyczyniają się do stale rosnącego znaczenia zawodu adwokata, wskutek czego dla każdego stają się widoczne perspektywy tego zawodu.

Według ustawodawstwa węgierskiego głównym zadaniem zawodowej działalności adwokatów jest obecnie i będzie nim na przyszłość reprezentowanie jednostki oraz udzielanie jej pomocy prawnej. Przekształcenie organizacji zawodu i podniesienie poziomu jego wykonywania pozwolą na rozszerzenie tego przedstawicielstwa na pewne sektory socjalistyczne oraz na udzielanie tym sektorom pomocy prawnej w tych mianowicie dziedzinach, w których względy porządku ekonomicznego lub użyteczności będą tego wymagać. Przedstawicielstwo prawne przez adwokatów w niektórych małych przedsiębiorstwach lub spółdzielniach jest już zapewnione. Również od pewnego czasu jeden z najbardziej ważnych sektorów socjalistycznych, mianowicie sektor rolniczych spółdzielni produkcyjnych, zaczyna zwracać się o pomoc prawną do zespołów, otwierając w ten sposób przed nimi nowe pole działalności. Znałe już nam są liczne rolnicze spółdzielnie produkcyjne, które na podstawie zawartych z zespołami umów obowiązane są do wpłacania do kasy zespołu adwokackiego wynagrodzenia miesięcznego w stałej wysoko-

ci, zapewniającego im przedstawicielstwo prawne; w miarę postępującej konsolidacji spółdzielni produkcyjnych zwyczaj ten nabierze charakteru coraz bardziej powszechnego.

Współczesni adwokaci węgierscy zdają sobie coraz jaśniej sprawę z tego, że w społeczeństwie socjalistycznym przyszłość ich i perspektywy są całkowicie zabezpieczone i że również ich egzystencja jest zabezpieczona i lepiej ugruntowana niż kiedykolwiek przedtem. Zdają sobie także sprawę z tego, iż te obiecujące perspektywy mogą być zrealizowane tylko pod warunkiem, że poziom wykonywania zawodu będzie się coraz bardziej podnosił. To właśnie stworzy zaufanie, które pozwoli państwu węgierskiemu powierzać adwokatom zadania coraz ważniejsze i coraz liczniejsze. Ewolucja w tym kierunku stanowi wspólny interes społeczeństwa i adwokatury. Wyniki, jakie osiągnięto w tej dziedzinie do chwili obecnej, wskazują, że droga, na którą wstąpiliśmy, jest drogą stałego postępu.

(tłum. S.J.)